

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 19. septembra 1980
Leto XXXII. - Štev. 14
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
200 lir

Sporazum za tržaško pokrajino: prvi korak «alternative Listi»

Kar odkrito si povejmo: ta otrok se je rodil, vendar ni lep, niti zdrav in čil, kakor bi si ga želeli. In vendar ga zato ne bomo po kopeli zagnali skozi okno z umazano vodo. Raje bomo počakali in videli, kako bo rasel in če se mu bo s časom zdravje izboljšalo.

Bralci so najbrž razumeli, da imamo v mislih novo tržaško pokrajinsko upravo, ki je nastala na osnovi rezultatov junijskih upravnih volitev in politično-programskega dogovora petih demokratičnih strank, od KPI do KD, PSI, PSDI in SSK. Ni bilo lahko doseči ta dogovor, ki je nujen sad realizma in kompromisov, vendar velja predvsem navesti razloge, zakaj smo tak sporazum dosegli in podpisali. Predvsem zato, ker je dogovor o novi pokrajinski upravi prepričal Listi za Trst, da bi se — po tržaški občini — polastila tudi pokrajine in se nato dogovarjala o zavezništvu zmernih sil, med Listo za Trst in KD ter njenimi manjšimi laičnimi zavezniki. Kakšne bi bile posledice novega prevzema oblasti LpT je najbrž vsakemu slovenskemu bralcu dovolj jasno in nima smisla se ob tem dlje zadrževati. Znana sta nam ohlost in protislovenska nestrpnost Cecovinijeve uprave, kakor tudi sredobežne težnje v krščanski demokraciji, kjer je «klic gozda» še vedno zelo močan.

Dogovor petih demokratičnih strank pomeni torej možnost zasuka v tržaškem političnem življenju, kjer je doslej veljalo, da «Lista» vlada tudi zato, ker so demokratične sile neenotne in tako tudi šibke, nesposobne izraziti prave alternative «Meloni».

Zato smo komunisti podčrtali v dogovoru predvsem nekatere pogoje. Med temi splošne usmeritve glede razvoja tržaškega mesta in okolice (industrializacija, pa čeprav ne na Krasu, pravice Slovencev, protifašizem, sodelovanje z Jugoslavijo), kakor tudi obvezo, da se bo duh obnovljene solidarnosti konkretno odražal tudi v opoziciji Cecovinijevi upravi v tržaški občini. To je pogoj, ki ga KD na pogajanjih dalj časa ni hotela sprejeti (in pri tem uživala nesluteno podporo pri najmanjši stranki koalicije), je pa za nas predstavljal nujni pogoj. Nikakor bi namreč ne pristali na dogovor, ki bi demokristjanom izročil pokrajinsko upravo, obenem pa jim puščal proste roke za sporazumevanje z Listo v občinski upravi! Vemo, da bodo pri uresničevanju tega dogovora velike

težave, saj so prišle na dan razlike v vrstah KD že ob izvolitvi odbora. Toda pot je začrtana, kdor bo z nje skrenil pa naj prevzame odgovornost, če se bo pokrajinska uprava zrušila po nekaj mesecih sodelovanja in zabredla v brezizhodno krizo.

KPI je od vsega začetka zavzela dosledno stališče, naj se na pokrajini oblikuje uprava demokratične enotnosti, v kateri naj bi KPI, KD, PSI, PSDI in SSK zavzeli enakopravno vlogo, s svojimi odborniki. To bi ustvarilo največjo možno enotnost v mestu, kjer štejejo demokratične sile z večino 60%. Lista za Trst bi se znašla pred večinsko koalicijo, demokratične sile bi prešle v ofenzivo. Toda takemu načrtu nasprotuje krščanska demokracija s svojim protikomunizmom.

Po izvolitvi predsednika pokrajine, socialista Carboneja, smo v podrejenem smislu predlagali kompromisno rešitev: naj KD od zunaj podpre levičarsko-laično upravo, kakršna je bila v prejšnjih treh letih (KPI, PSI, SSK in PSDI). Tako bi se demokristjani ne «pregrešili» s sodelovanjem v odboru, ki bi v svoji sredi štel tudi komuniste. Tej rešitvi je, seveda, KD nasprotovala in pri tem naletela na podporo drugih manjših strank, čeprav so sodelovale v

prejšnji napredni pokrajinski upravi in jo še danes formalno hvalijo.

V teh pogojih je, po posredovanju socializtov, ki so v zadnjih mesecih zavzeli dokaj «nevtralno» vlogo ob glavnih političnih izbirah, torej nastal sporazum 5 strank, po katerem smo komunisti — v nasprotju z vsedrjavno linijo CK KPI — zaradi izjemnega položaja Trsta podprli pokrajinsko upravo, v kateri sami ne sodelujemo s svojimi odborniki, pa čeprav jo od zunaj nadzorujemo s predsedstvi komisij in drugimi dogovorjenimi mehanizmi usklajevanja stališč.

Protikomunizem KD je šel tako daleč, da je zaradi «pomanjkanja osebja» izvolila v pokrajinski odbor tudi dva odbornika, ki sporazumu in odboru nasprotujeta. Sama zase nista glasovala, seveda pa nista niti odstopila, ker bi s tem izgubila plačo pokrajinskih odbornikov (skoraj pol milijona lir mesečno).

Zaradi vsega tega smo tudi po glasovanju v pokrajinskem svetu ponovili, da se nam sedanja pokrajinska uprava ne dopade, jo pa lojalno podpiramo, dokler bo uresničevala dogovorjeni program in vnašala novega demokratičnega duha v zatohlo tržaško življenje. V trenutku, ko

st.s.

Nadaljevanje na zadnji strani

Bazovica 80: nujnost potrditve ciljev prvih borcev za svobodo

Množica, ki se je zbrala na strelišču v Bazovici in počastila prve borce za narodno svobodo

Prvo nedeljo letošnjega septembra smo zamejski Slovenci in italijanski demokrati obeležili 50-letnico usmrtitve štirih bazovskih junakov - Miloša, Valenčiča, Bidovca in Marušiča. Deset tisoč ljudi se je zbralo na bazovski gmajni, kjer so zbranim spregovorili predsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine tovariš Mario Colli, predsednik odbora za počastitev spomina bazoviških junakov Filibert Benedetič in dr. Dorče Sardoč, eden izmed pričevalcev te dobe, ko se je mladi na uprla fašističnemu raznarodovanju. Sledil je kulturni program. Znana je kronika te spominske svečanosti, ki je izpadla kot javna demonstracija Slovence v Italiji v boju za njihovo globalno zaščito in torej za pravice, ki so jih zahtevali že prvi mladi uporniki dvajsetih let v Trstu, Gorici in Istri. Pri tem pa želimo poudariti nekaj misli.

Po prvih, netočnih ali izkrivljenih zgodovinskih tolmačenjih o vlogi tajne organizacije, ki se je pojavila po zaprtju slovenskih šol, požigu Narodnega doma in preganjanju slovenske govorice iz javnosti, lahko danes treznejše gledamo na ta pojav, odkrito govorimo o njegovi zgodovinski funkciji, ne da bi pri tem njihovega upora razlagali s poznejšimi spoznanji.

Mladi «tigrovc» so se uprli fašistični Italiji, ki se je na naših tleh pojavila z najslabšimi nameni. Njihov upor je bil nujno konspirativni in nasilen, po načelu «zob za zob, glavo za glavo», tudi zato, ker so konec koncev delali v brezupnih pogojih. Fašizem je tedaj bil močan, ni ga strla niti afera po umoru Matteottija, nasprotno, v tistih letih se je spremenil v popolno diktaturo. V naših krajih so propadli tudi upi dela slovenskega meščanstva, da bo mogoče najti kompromis s fašisti in rešiti to, kar naj bi se rešiti dalo. Posledica tega je bil prav generacijski spor in nastanek mladinskih

skupin, ki so z nasilnimi dejanji pripravljale «gverilo» režimu. Pri tem so jih vodile tudi utvare o vlogi kraljeve Jugoslavije, prazno upanje, da bo slednja priskočila na pomoč primorskim Slovincem in Hrvatom. Dejansko je nekaj pomoči nudila, vendar prazna so bila upanja, da bo zaradi Primorske prišlo do vojnega spopada med kraljevsko Jugoslavijo in fašistično Italijo.

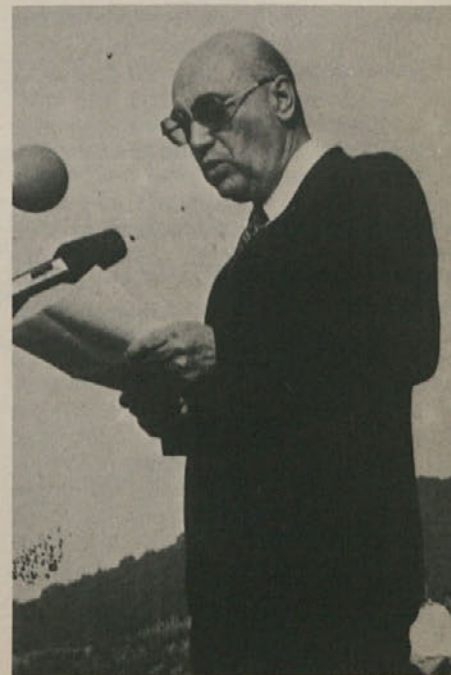
Bridka lekcija Bazovice 1930 je v tajni organizaciji vnesla razpravo, ki je še bolj razširila akcijsko enotnost «nacionalno revolucionarne organizacije» primorskih Slovencev z italijanskimi protifašisti. Zаметki te akcijske enotnosti so bili že prej, ko so «tigrovc» skrivaj prinašali preko meje propagandsno gradivo italijanskih protifašističnih skupin. Prav to sodelovanje je fašistični posebni tribunal spretno izkoristil, da bi dokazal odvisnost uporniške skupine v Trstu in Istri glede na splošno politiko italijanske protifašistične emigracije.

Akcijska enotnost, nastala v trenutkih tudi ostre načelne polemike, obenem pa globokega spoštovanja do mladih Slovencev, ki so prvi prižgali baklo upora, se je v prihodnjih letih razvila, dokler nista narodna revolucionarna organizacija primorskih Slovencev in Komunistična partija Italije leta 1936 podpisali sporazum o zavezništvu in sodelovanju.

Bazovica torej ni epizoda, ki jo nekateri skušajo tolmačiti skozi kopreno svojih generičnih «proti italijanskim» čustev, najbrž zaradi tradicionalnih utemeljitev nastopanja zgolj na narodnostni podlagi, brez zavezništev z naprednimi italijanskimi protifašisti. Bazovica pomeni etapo v boju, ki se je vil skozi 20 let fašistične diktature tja do začetkov narodno osvobodilne vojne. Najbrž ni naključje, če so preživeli borci Tigra oblekli partizanske uniforme in so aktivno sodelovali v OF.

To so, čeprav nujno kratko in shematično, misli, ki smo jih želeli poudariti tudi zaradi rahlo razglašanih tonov, katerim smo bili priča letos v Bazovici. Odkrit poskus odiranja italijanskih demokratov, v trenutku, ko nam je njihovo zavezništvo slej ko prej potrebno in koristno, je za nas bil nesprejemljiv. Dejstvo, da organizatorji proslave niso spoštovali dogovorjenih obvez in so kratkoma izrinili iz proslave borčevske organizacije ANPI-ANED in ANPPIA, čeprav so slednje zadnjih 35 let edine sodelovale na manifestacijah v Bazovici, nas odkrito povedano moti, tudi zato ker vemo, da je do tega prišlo na neprikrit pritisk zmernih komponent

Nadaljevanje na zadnji strani

Tovariš Mario Colli

Ob srečanju Comelli - Zemljarič

Globalna zaščita Slovencev: pomanjkanje politične volje

V vili Chiozza pri Cervinjanu sta se prejšnji teden srečala novi predsednik slovenskega izvršnega sveta Janez Zemljarič ter predsednik deželnega odbora Furlanije-Julijske krajine. Med drugim sta razpravljala o nadaljnjem sodelovanju med Slovenijo in našo deželo ter proučila še odprta vprašanja s tem v zvezi. Naj tu omenimo, da je veliko težo med pogovori imelo vprašanje zaščite slovenske narodne manjšine v Italiji. Ker ni bilo objavljeno skupno sporočilo, kot je že navada, pač pa dve tiskovni sporočili (v slovenščini eno, drugo pa v italijanščini) je mogoče iz razlik med dvema sporočiloma sklepati, da predsednika naše dežele in SR Slovenije nista dosegla polnega soglasja ob tem vprašanju. Zemljarič je vztrajal pri konceptu globalne zaščite, ki naj bo enaka za vse na celotnem področju, kjer živijo Slovenci. Iz povedanega izhaja tudi, da bi SR Slovenija ne mogla podpreti osnutka za globalno zaščito, s katerim bi se ne strinjali zamejski Slovenci. Vse to je Comelli vzel na znanje, v isti sapi pa se je skliceval na dejstvo, da dežela Furlanija-Julijska krajina ni pristojna za te zadeve. Obljubil je, kvečjemu, da se bo zavzel pri osrednji vladi.

Tu moramo takoj poudariti, da nekaj v vsem tem ne drži. Predsednik vlade Cossiga je pomladi, ko je predstavil parlamentu novo vlado, izjavil, da bo vladni zakonski osnutek izdelan «po zaključku dela posebne komisije, vsekakor pa sporazumno z deželo Furlanijo-Julijsko krajino». Vsebinska pristojnost torej je, le treba si jo vzeti. Najbrž pa si Comellijev odbor ne upa prevzeti take odgovornosti.

Tu se spet vsiljuje vprašanje, kako gre delo v posebni vladni komisiji, oziroma v paritetični delovni skupini, ki je zadolžena da prouči možnosti usklajevanja stališč za vladni zakonski osnutek.

Odgovor je nujno negativen. Tudi v tej paritetični komisiji gre delo počasi, prepočasi. In to ne po krivdi njenih slovenskih članov.

Vladni funkcionarji so še vedno nejasni v svojih formulacijah, mestoma pa smo bili priča celo vsebinskemu izsiljevanju glede posameznih malenkostnih koncesij. Slovenski člani komisije vztrajajo enotno pri zahtevi, naj bo v vsebini okvirne zaščite zadovoljiva in predvsem brez nepotrebnih komplikacij. Med te spada vsekakor sporno vprašanje postopnosti in pa ugotavljanja manjšine. Tema pojmovoma pa se vladni funkcionarji nočejo in nočejo odpovedati.

Poudariti velja še enkrat da nastopajo slovenski člani paritetične komisije (dva KPI in po eden PSI, SKGZ in SSK)

enotno in s skupnimi dogovorjenimi stališči, katera sproti preverja enotna slovenska delegacija.

Prav zato pa čudi stališče, ki prihaja iz slovenske desnice. Ta je sicer zelo kritična do rezultatov dela komisije, obenem pa izkorišča priložnost, da svojo kritično ost usmerja proti drugim Slovincem, češ da popuščajo ali da so pripravljene popuščati za malenkostne podpore. To pa ni res. Nihče izmed članov komisije ni pripravljen popuščati niti za ped, tudi če bi jim vlada ponudila

izdatno finančno podporo za Mohorjevo družbo v Gorici ali katoliško tiskarno.

Nasprotno, vsak poskus razbijanja enotnosti bi v tej fazi in dokler ne bo uresničena naša zaščita, bil samo v škodo celotni manjšinski skupnosti. Nujno potrebno je zato, da to enotnost čuvamo kot punčico lastnega očesa, pa čeprav bi instrumentalizacija problema lahko prinašala pozamezni skupini začasne volilne rezultate. Ali pa tudi ne, saj smo Slovenci zrel narod.

st.s.

Draga 80: katoliški izobraženci pred izbiro

V Finžgarjevem domu na Opčinah je bila v prvih dneh septembra tradicionalna «Draga», študijsko srečanje slovenskih katoliških izobražencev, ki je — hočeš, nočeš — merilo utripa dela Slovencev v zamejstvu in pokazatelj usmeritve njihove angažiranosti. Letos so se za predavateljsko mizo zvrstili tržaški škof Lorenzo Bellomi, radijski funkcionar Marij Maver in ljubljanski teolog Lojze Perko. O njihovih predavanjih so obsežno poročala krajevna sredstva javnega obveščanja, zato jih tu ne bomo obnavljali. Naj omenimo samo, da je škof Bellomi še enkrat dokazal svojo zavzetost za prekvaševanje zatohlega tržaškega občestva vernikov in da je Perko nakazal odnose sodobne slovenske cerkve do sistema socialističnega samoupravljanja v matični Sloveniji. Predavanje Marija Maverja o slovenskih občilih ni vredno razprave, saj se o površnih etiketah ne da razpravljati.

Vsa razprava v «Dragi» pa je še enkrat pokazala na dilemo, pred katero stoje slovenski katoliški izobraženci v Trstu, Gorici in zamejstvu sploh: ali opravljajo kritično vlogo do «režima» v Ljubljani ali pa se konkretno lotijo vprašanj usode slovenstva v naših krajih. Že res, da sta odnos med matico in manjšino ter usoda manjšine povezana, je pa prav tako neizpodbitno res, da je usoda slovenstva na naših tleh odvisna od marsičesa. Ne nazadnje od tega, kakšno bo zadržanje italijanskih vernikov (kristjanov in demokristjanov) do

slovenske narodne skupnosti v Italiji in njene zahteve po globalni zaščiti. To pot predstavlja tržaški škof Bellomi, ki je v tem smislu prekinil prakso «apartheida» svojega prednika. V kolikšni meri mu bodo slovenski katoliški izobraženci sledili (ne samo v besedah)? Odgovora na to vprašanje za sedaj nimamo in ga najbrž še dalj časa ne bomo imeli, saj se udeleženci Drage raje izživljajo v polemikah in utemeljevanju svojega nasprotovanja komunizmu in marksizmom.

Seveda, tudi taka debata koristi. Še več, krvavo potreben nam je dialog, če hočemo utrditi sicer nestanovitno akcijsko enotnost zamejskih Slovencev. Pri tem pa ne smemo polemizirati s karikaturo nasprotnika (kot se dogaja pri nas), pač pa nam je potrebno strpno soočenje in iskanje skupnih, pa čeprav rahlih vezi. To je bil tudi namen posega našega tovariša, ki je skušal vzbuditi zanimanje za nekatere poglede na gonilne ideje «evrokomunizma» in prakso soočenja med marksisti in kristjani. Ne moremo reči, da je prvi poskus uspel, čeprav zato ne kaže takoj obupati. Poziv k dialogu je takoj naletel na gluha ušesa, čeprav ob formalni strposti. «Katoliški glas» pa ga je pozneje skušal z zasmehom opredeliti za hinavstvo. Naj bo, vsak začetek dialoga je težaven, vendar se mora vsak zavedati, da sta za dialog in soočenje potrebna oba partnerja. Bo to mogoče jutri? Ne vemo, vendar mislimo, da se ne smemo odpovedati svoji vlogi.

Poljski avgust: pomembna spoznanja na poti socialistične demokracije

Proces demokratizacije na Poljskem je, razumljivo, vzbudil na Zahodu nemalo razprav in razmišljanj. Nasprotniki socializma so stavke v baltskem Primorju in Šleziji nemudoma izkoristili v svoje namene, da bi dokazali, kako socializem ni sposoben rešiti vprašanj delavskega razreda. Najbolj zagrizeni nasprotniki vsake delavske zahteve v Italiji, Franciji in Nemčiji so čez noč postali «ultra sindikalisti», z obema rokama so podpisovali 21 točk «baltiške platforme» in bili pripravljeni celo zbirati denarne fonde v znak solidarnosti s stavkajočimi poljskimi delavci. Mnogi so najbrž upali, da se bo poljski papež podal iz Vatikana in sprožil novo križarsko vojno proti komunizmu, zato so tudi negodovali ob odgovornem zadržanju večine evropskih državnikov s Schmidtom na čelu.

V tem času smo zahodnoevropski komunisti z zanimanjem sledili dogajanju in skušali razumeti, brez vsakršnega nepotrebne vmešavanja, vzroke krize, ki je vzplamtela na Poljskem že drugič v enem desetletju. Ni nam bilo vseeno, kako se bo stvar končala. Zato smo tudi bili zadovoljni, ko smo ugotovili, da se tokrat niso uveljavile hegemonistične sile blokovskega izvora, ki bi lahko v kalli zatrle nujni proces demokratizacije. Nasprotno pa je v protikomunističnem taboru bilo opazno pravo hrepenenje po posegu sovjetskih tankov, kar naj bi pred svetom pokazalo, da v vzhodni Evropi niso mogoče demokratične spremembe v okviru obstoječih zavezništov. To so politiki, ki so bili pripravljeni potočiti grenke solze nad usodo Poljske, niso pa prikrili zadovoljenega nasmeha, ko je v Turčiji vojska prevzela oblast in pozaprila vse voditelje demokratičnih strank, da o dogodkih v Boliviji, Čilu, Salvadorju in drugod sploh ne govorimo.

To so, še vedno, isti, ki bodo v teh dneh izpljuvali vse svoje sovraštvo do delavcev FIATA, ki branijo svoja delovna mesta in usodo svojih družin, katerim z brezposelnostjo grozijo revščina in družbena odrinjenost.

Ne, dogodki na Poljskem niso dokazali bankrota socializma. Pokazali so, da je na Poljskem zmanjkalo socializma! V tem duhu smo pozdravili odgovornost delavcev baltskega Primorja, ki so ob slikah Matere Božje poudarjali, da ne nasprotujejo socialistični ureditvi. Njihove zahteve so se vključile v proces obnove te ureditve, vanjo so vnesle novega duha, proti birokratski in tehnokratski otopelosti, proti sistemu državnega centralizma. V poljski socializem so delavci kristjana Walese vnesli duha samoupravljanja, na katerem slojijo novi neodvisni sindikati. Poljski kristjani so dokazali, da želijo enakopravno in ustvarjalno sodelovati pri izgradnji nove socialistične in bogate Poljske in da so obenem odgovorno zavzeti za premostitev njene krize, ki je (tega ne

pozabimo) kriza rasti in naglega razvoja iz kmečke v industrijsko državo.

Na to pot je, čeprav z neupravičeno zamudo, šla tudi poljska združena delavska partija. Te izbire je sprejela, čeprav najbrž brez navdušenja, poljska zaveznica in sosedja, Sovjetska zveza. Gotovo pa je, da je pot obnove in demokratičnega preverjanja edina možna pot, sicer bo «realni socializem» vzhodne Evrope zatonil v birokratski sivini. Pot socialistične demokracije, samoupravljanja, pluralizma, dialoga med marksisti in kristjani je tudi pot, ki jo

hažejo komunisti zahodne Evrope, brez receptov ali avtomatizmov, vendar načelno in prepričano.

Verjetno je, da bodo poljski dogodki vplivali tudi na notranje razmere drugih socialističnih držav. To bi bilo pozitivno, čeprav so pogoji v vsaki izmed teh držav različni od primera do primera. Komunisti se temu soočenju ne smejo odpovedati, sicer utegnejo prej ali slej izgubiti vodilno vlogo v okviru delavskega razreda in družbi. Poljska je v tem primeru huda lekcija, ki je ne kaže pozabiti.

Stojan Spetič

Turinski delavci stavkajo za svoja delovna mesta

V NOVO ŠOLSKO LETO

Tudi ob začetku letošnjega šolskega leta so našo pozornost pritegnila nekatera posebno pereča vprašanja. Tako so bili že pred nekaj dnevi objavljeni podatki o vpisih v slovenske šole. Nanje smo vsako leto posebej pozorni, saj v njih vidimo nekak termometer stanja v naši skupnosti: zato vsako število primerjamo z lanskim, ugibamo za težnjami, ocenjujemo razmere v mestnih predelih in v vsaki vasi.

Še vedno nas tare tudi vprašanje učbenikov; marsikje se borijo s problemom prostorov, zaradi pomanjkanja učilnic, zaradi nedokončanih gradbenih del ali neopravljenih popravil. Ko še potekajo nemeščanja učnega in vodstvenega osebja in je ostalo vprašanje stalno zaposlenih nerešeno, pa pesti tudi slovensko šolo brezposelnost vse večjega števila mladih, ki so diplomirali v zadnjem času. Draginja je letos posebno hudo pritisnila na družine, ki morajo šolarjem preskrbeti vse potrebščine. Nekatere občinske uprave, n.p. okoliške na Tržaškem, so zato že ukrepale — na osnovi deželnega zakona št. 10/1979 o pravici do študija — medtem ko se te možnosti tržaška občina ne misli poslužiti.

Radio in dnevni tisk sta v teh dneh o vsem tem veliko poročala, pri nas je Primorski dnevnik nudil podrobne podatke o vseh slovenskih šolah. Kmalu, že v naslednjih dneh, pa bo razvoj dogodkov potisnil v ospredje tudi druga vprašanja. Vlada je namreč pristala na obnovo pogajanj za novo pogodbo šolnikov in na parlamentarno razpravo za nov zakon o šolskih svetih in za reformo višje srednje šole.

Prizadevanja za prenovitev in demokratizacijo šole, za nove metode in nove vsebine pouka, prizadevanja za permanentno izobraževanje šolnikov ne morejo sloneti le na dobri volji in požrtvovalnosti posameznikov. Z novo

delovno pogodbo želijo zato konfederalni sindikati iztrgati ukrepe, ki naj šolnikom priznajo primeren ekonomski in pravni status in tudi primerne socialne usluge. Za nas je pri tem posebej pomembno, da se je Sindikat slovenske šole dogovoril s krajevnimi konfederalnimi sindikati za to, da bi v vsedrjavno platformo za pogajanja vključili tudi posebne zahteve slovenskih šolnikov.

V pozni jeseni so predvidene volitve v šolske svete, katerim zapade letos triletni mandat. Potrebno je, da imamo zares vsi, ki v šoli delamo ali živimo v stiku z njo, tudi možnost, da skupno o njej odločamo. Izkušnje zadnjih let so marsikoga, morda večino razočarale. Mislim, da je bilo delo učiteljev, staršev in dijakov v voljenih svetih v marsičem pomembno sodelovanje šol zlasti osnovnih s slovenskimi krajevnimi društvi je postalo n.p. že del vsakdanjega življenja. Pragtiko je visoka, veliko nadpovprečna udeležba ne samo na volitvah pokazala, da verjamemo v skupno delo in v našo šolo. Na drugi strani pa je pri konkretnem delu v voljenih svetih marsikdaj prevladala birokracija, o najpomembnejših vprašanjih so odločala skrbništva in osrednje šolske oblasti, željam in besedam zato večkrat niso sledila dejanja, večkrat nismo razpravljali prav o vprašanjih, ki na največ žulijo, starši so prevečkrat (kje so vzroki za to?) »prepuščili« skrb za šolo in pouk izvedencem-učiteljem.

Mislim, da moramo zato še posebno Slovenci zahtevati priznanje večjih pristojnosti šolskim voljenim svetom in učiteljskim zborom, da bodo lahko resnično odločali o šolskih dejavnostih, o eksperimentiranju in permanentnem izobraževanju za šolnike in za vse odrasle. Te sicer splošne težnje po demokratizaciji se namreč nevezujejo na našo prvo in osnovno zahtevo po avtonomiji

slovenske šole in samostojnem okrajnem svetu.

Okrepiti bomo morali naša prizadevanja za reformo višje srednje šole. Najprej seveda glede posebnih določil za slovensko šolo, za katero smo že v prejšnji zakonodajni dobi izdelali podrobne enotne predloge. Izraziti pa se bomo morali tudi o ostalih določitih reforme, saj bodo lahko močno vplivala tudi na našo stvarnost. V osnovi gre namreč za to, kakšen strokovni profil, kakšnega državljana in človeka, kakšnega Slovenca bo šola izoblikovala, katere vrednote bo spodbujala, kakšno znanje bo nudila, kako bo povezana z okoljem. (Prav zato so tudi vseprej kot formalnega pomena novi učni načrti za nižjo srednjo šolo — posebnih za slovensko šolo še nimamo! — in tudi v tem ne moremo prepustiti vsega le požrtvovalnosti posameznih učiteljev.)

Pogajanja za novo delovno pogodbo, prizadevanja za preureditev šolskih svetov, za odobritev zakona o globalni zaščiti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in pri tem na prvem mestu zahteva po slovenskem javnem izobraževanju v Beneški Sloveniji, boj za reformo višje srednje šole, vse to bo torej v naslednjih tednih v središču šolskega življenja. Ob tem pa se bomo seveda tudi letos spoprijemali z drugimi vprašanji: tudi letos bodo delovali tečajji stopedesetih ur za delavce in tečajji slovenskega Deželnega zavoda za poklicno izobraževanje, medtem ko delo v Deželnih zavodih za raziskovanje, eksperimentiranje in izobraževanje šolnikov še ni steklo.

Posvetiti se bomo morali tudi drugim temam, ki jih vsi vsak dan v šoli živo občutimo: kaj si slovenska šola pričakuje od zamejskih slovenskih organizacij, od krajevnih javnih ustanov in od stikov z matično domovino; kaj nam pomeni svoboda poučevanja, kaj pluralizem v idejah, metodah in izkušnjah; kaj soočanje, pedagoška enotnost in enotnost Slovencev, in kakšna je v vsem tem naša vsakdanja praksa; kako poteka permanentno izobraževanje odraslih in vključevanje prizadetih otrok; kako ocenjujemo stike, ki jih slovenska šola ima z društvi in posamezniki v Beneški Sloveniji; ali je tudi pri naz v šoli pereče žensko vprašanje; kako mislimo doseči, da bodo tudi v italijanskih šolah učenci spoznavali naš jezik in našo kulturo.

Prizadevati si bomo morali, da bodo vsi med nami o teh problemih informirani, da se bodo vsi naši delovni ljudje in ne le izvedenci vključili v skupno razmišljanje, da bomo tudi skupno nastopali in odločali. V tem je tudi naloga in odgovornost nas komunistov. Po tej poti bomo pripomogli k uresničevanju tega, kar je slej ko prej naš glavni cilj: da bi bila šola vse bolj naša-slovenska, da bi se vsebolj izoblikovala v središče našega kulturnega življenja, da bi se tudi v italijanski šoli kovalo spoštovanje do sosedu, strpnost in medsebojno poznavanje.

Marta Ivašič

V Samatorci so domačini svečano odkrili spomenik padlim partizanom. To nedeljo bo podobna svečanost tudi v Jamljah.

Prostovoljno delo naših tovarišev skrivnost uspeha praznikov tiska

Z jesenskim časom se za komunistično partijo zaključuje obdobje poletnih praznikov tiska in se pričena nova kampanja - akcija za obnovo partijskih izkaznic za leto 1981. Nekaterim se morda zdijo te naše kampanje, ki skandirajo ritem našega vsakdanjega življenja, nekaj rutinskega, celo obrednega in ponavljajočega. Pa vendarle ni tako. Naši prazniki tiska niso nekaj obrednega, niti folklornega. So, nasprotno, najpomembnejše in najštevilnejše kulturno-politične manifestacije, s katerimi vodi komunistična partija razvejan dialog z ljudmi, z množicami demokratov, katerim ne nudi samo čevapčičev in domačega vina, pač pa tudi okrogle mize o najaktualnejših problemih, informacijo o lastni dejavnosti in delu tujih revolucionarnih gibanj, razstave likovne umetnosti, filmske in glasbene prireditve, ki so marsikdaj vrhunskega značaja in bi lahko spadali v najbolj luksuzno koncertno ali operno dvorano. Na lesenih odrih naših festivalov komunističnega tiska se prikazujejo vrhunski umetniki, ki se zavedajo, da kultura ni zgolj blago za trgovino, ki lahko gre v denar, pač pa predvsem duševna hrana za vse.

Zato odklanjamo falzifikate meščanskega tiska ali ljudi, ki so na naše parznike pokukali samo enkrat, zavohali vonj po praženem mesu in čebuli, nato pa odšli skomigajoč z rameni, češ — glej jih, kako zbjrajo denar za lasten tisk.

Pevci zamejskih zborov naprimer dobro vedo, kolikokrat so nastopili pred našo publiko in koliko so je imeli. Razen redkih izjem je to bila tisočglava publika. Prav tako dobro vedo, da so naši prazniki tiska na Tržaškem in Goriškem redke prilike, ko se slovenska narodna ali partizanska pesem, glasbena ali gledališka kultura slovenske manjšine prikazuje pripadnikom italijanske večine. Koliko italijanskih someščanov je prav na naših festivalih prvič spoznalo kulturno bogastvo Slovencev?

Tudi tega ne gre prezreti. Seveda pa na naših festivalih zbiramo tudi denar za naš tisk. Temu so te naše manifestacije prvenstveno namenjene. In vendar je tudi tu potrebna odločna in jasna beseda. Podrobna analiza gospodarskega rezultata naših praznikov nam daje ja-

sno podobo, od kod prihajajo sredstva za komunistični tisk. Že res, da poprečni udeleženec našega praznika zapravi več tisočakov za hrano in pijačo, morda tudi kupi otrokom igrače ali poskusi srečo na loteriji. Povsod gre nekaj drobiža tudi za naš tisk. Toda iz izkupičkov prodaje hrane, pijače in loterijskih srečk bi ne zbrali 20 milijard lir za Unità in druga partijska glasila.

Velik del tega denarja partija preprosto povedano «prihrani» na račun svojih aktivistov, ki brezplačno in prostovoljno delajo na napih praznikih. Vsak delavec-komunist, podeželski aktivist ali funkcionar žrtvuje teden ali deset dni svojega dopusta in prostovoljno gara za partijo, brez vsakršnega plačila, brez osemurnega delovnika, za petek in svenek. To prostovoljno delo predstavlja vrednost, ki se nato zaradi nižjih režijskih stroškov steka kot dobiček v partijske blagajne in s tem krije ogromne stroške našega tiska.

To je, torej, priznanje, ki ga želimo izreči našim aktivistom, glavnim podpornikom našega tiska. Hvala vam, tovariši.

Nadaljevanja

Sporazum

bi kdo izmed podpisnikov dogovora ta sporazum kršil, bo vsakomur jasno, da je koalicije konec in pokrajinske uprave tudi.

Dogovor pa ni veljaven za vse večne čase. Prav nasprotno. Trenutno velja za obdobje pol leta, do predložitve pokrajinskega in občinskega proračuna. Tedaj bomo morali razčistiti vprašanje odnosov med KD in Listo za Trst. Ni tajnost, da je Cecovini ohranil oblast na občini, ker mu jo je dala KD, ko se je dvakrat vzdržala pri glasovanju o proračunih občine. Bo tudi tokrat tako? To bo predmet preverjanja.

Dotlej bomo morali rešiti tudi nekatere druga, obrobna, vprašanja. Med temi vsekakor položaj manjšinskega odbora v devinsko-nabrežinski občini. Delegati SSK so na pogajanjih večkrat vzporejali primera tržaške in devinsko-nabrežinske občine in pri tem gladko prezrli politične razlike med obema primeroma. V devinsko nabrežinski občini obstaja možna koalicija med KPI, PSI in SSK. Te koalicije ni bilo mogoče, že sedaj, konkretizirati pri izvolitvi župana in odbornikov, čeprav je bil sklenjen programski sporazum. Zataknilo se je le pri sestavi občinskega odbora in izbiri župana, ker ni bilo mogoče uskladiti zahtev vseh treh strank nastajajoče koalicije. Ob izvolitvi je župan, tovariš

Škerk, večkrat ponovil, da se bodo pogovori nadaljevali in da je naša želja oblikovanje enotne občinske uprave, ki naj računa na trdno koalicijo.

No, komunisti smo prav pri sestavljanju pokrajinske uprave dokazali, da smo pripravljeni žrtvovati svoje ožje strankarske interese v skupno korist. Ne zahtevamo od Slovenske skupnosti, naj nam vrne uslugo in od zunaj podpre občinsko upravo KPI-PSI, pač pa je pozivamo, naj sporazumno sodeluje pri občinski upravi. Razumljivo pa je, da pogajanja niso mogoča, če se pričnejo s postavljanjem «vetov» osebnega ali političnega značaja. V tem smislu smo ponovili svoje predloge in sprejeli ustrezne obveze. Čakamo na odgovor.

PRISPEVKI

Dorbež Oskar (Nabrežina - kamnolomi) 2 tisoč lir.

Tovariš Alojz Rebula (Nabrežina - kamnolomi) prispeva v spomin pokojne žene Mare Blažič 50 tisoč lir. Sekcija KPI Devin-Nabrežina izreka prizadetim svojcem iskreno sožalje.

Mario Sancin (Dolina 53) prispeva 7 tisoč lir.

Černič Devana 7 tisoč lir, Marija Cesar - 5 tisoč lir.

Vinko Križmančič (Bazovica) 2 tisoč lir. Kral Viktor (Boršt) 2 tisoč lir. Klun Drago (Boljunec) 4 tisoč lir.

V spomin na Marija Zuljana daruje Kuret Anton 5 tisoč lir.

Ob tretji obletnici smrti Ivota Pertota darujejo svojci 20 tisoč lir v sklad DELA.

Bazovica 80

slovenske narodne skupnosti, ki so se doslej izkazovale z ločenimi proslavami in to ne samo doslej.

Moti nas, končno, da je (zaradi taktičnih kompromisov) vsa Bazovica 1980 izpadla predvsem kot obujanje sicer spoštovanja vrednih spominov, ni pa v njej prišla do izraza enotna volja vseh Slovencev in demokratov, da se danes, v današnjih pogojih borijo za globalno zaščito, razvoj odnosov z matično Slovenijo in Jugoslavijo, enakopravno sožitje z italijanskim večinskim narodom, za mir na zvetu, proti fašizmu in terorizmu, ki sta mesec prej globoko prizadela javnost z bolonjskim pokolom. O vsem tem smo v Bazovici slišali iz ust tovariša Collija, žal pa nam je, da se mu niso pridružili slovenski govorniki.

***

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **ALBIN ŠKERK**
Ureja uredniški odbor
Odgovarja **FERDI ZIDAR**
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24.36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 3.000 lir
Tisk: Tipo/Lito Stella v. Molino a Vento 72 - TS